

ÚJ BÜNTETŐELJÁRÁSI TÖRVÉNY, ÚJ FELADATOK

New Criminal Procedure Act, new tasks

2018. július 1-jén lépett hatályba a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény, amely alapjaiban változtatta meg a nyomozás struktúráját, megkülönböztetve a felderítés és a vizsgálat szakaszát.

A korábbi büntetőeljárás törvénnyel szemben megfogalmazott legfőbb kritika az eljárások elhúzódásával állt összefüggésben. A jogalkotó erre tekintettel törekedett arra, hogy olyan új megoldásokat vezessen be, amelyek képesek biztosítani az időszerűség követelményének való megfelelést. Ezért juttatott lényegesen nagyobb szerepet a terhelti beismerésnek, amely megvalósulhat egy új eljárási forma, az egyezség keretei között, továbbá az elsőfokú bíróság tárgyalásának az előkészítése során is. Mindkét esetben lehetőség nyílik bűnösséget megállapító ítélet meghozatalára, és ezáltal az eljárás rapid módon történő befejezésére.

Kulcsszavak: bizonyítás, nyomozás, ügyészség, beismerés, egyezség

The Act CX of 2017 on Criminal Procedure entered into force on 1st July 2018, which has fundamentally changed the structure of the investigation distinguishing the phases of the detection and inquiry.

The main criticism against the former criminal procedure code was the prolonged proceedings. Regarding to this phenomenon the legislator sought to introduce new solutions aiming to comply the requirement of timeliness. For that reason the legislator offered much more role to the defendant's confession, which can be realised in the framework of a new form of the criminal procedure, namely the agreement, furthermore the agreements can come true during the preparation of the first instance trial. In both cases it is possible to make judgement of guilty and thereby to solve the case rapidly.

Keywords: evidence, investigation, public prosecutor, confession, agreement

Bevezetés

A korábbi büntetőeljárás törvénnyel szemben megfogalmazott legfőbb – megjegyzem valós – kritika az volt, hogy e törvény olyan nagyszámú módosításnak volt az elszenvedője rövid időtartamú létezése során, amelyek már koherenciazavart okoztak.

Összesen 89 alkalommal került sor törvénymódosításra, illetve 15 alkotmánybíróági határozat is érintette a korábbi büntetőeljárás törvényt, és mindez közel 2000 helyen változtatta meg a törvénszöveget.

A másik – szintén helytálló – kifogás, az eljárások időszerűségével függött össze. Rendkívül jelentős volt ugyanis azoknak az ügyeknek a száma, amelyekben a nyomozás több mint egy évig tartott, de azoknak az ügyeknek a mennyisége is, amelyek esetében csupán a bírósági eljárás éveken keresztül volt folyamatban. Mindennek a háttérben pedig, a csupán formális garanciát biztosító normák eltúlzott mértékű favorizálása, a hatóságok számára megállapított határidők be nem tartásának következmény nélkülsége vagy a perelhúzásra lehetőséget adó normák álltak.

Bár az időszerűség követelményének való megfelelés már az első kodifikációs bizottsági ülésen központi problémaként jelent meg, azt azért muszáj megjegyezni, hogy nem az időszerűség garantálása a büntetőeljárás célja, az csak a cél realizálásának egyik eszköze.

A kodifikáció kezdetén tehát azt a kérdést kellett feltenni, hogy mi képezi a büntetőeljárás törvény által rendszerbe foglalt büntetőeljárásnak a célját.

E körben a jogirodalomban jelen lévő különböző meghatározások közül, mindig is Claus Roxin definíciójával értettem egyet, amely szerint a büntetőeljárás jog az állami alkotmány egy szeizmográfja, amely merev jogi renddel rendelkezik és ténylegesen két funkciója van, nevezetesen, hogy lehetővé tegye a bűnelkövetők üldözését, elítélését és megbüntetését, illetve, hogy mindegyikre a tisztességes eljárás keretei között kerüljön sor. Ezt a definíciót a magam részéről csak azzal kívánom kiegészíteni, hogy a büntetőeljárás szabályok rendszerének azt is garantálnia kell, hogy ártatlan személy elítélésére ne kerülhessen sor.

Amennyiben ezt a célmeghatározást elfogadjuk, akkor a következő kérdés kizárólag az lehet, hogy mi képezze a büntetőjogi felelősség eldöntésének alapját.

A kérdésre csak rendszerfüggő válasz adható. Jogtörténetileg ebből a szempontból két modell alakult ki, az egyik az inkvizitórius eljárásból kifejlődő vegyes rendszer, míg a másik az akkuzatórius eljárás. Az előbbi az európai kontinens országaiban, míg az utóbbi az angolszász államok vonatkozásában tekinthető uralkodónak.

A kontinentális rendszerben a materiális, tehát az anyagi igazság az a fundamentum, amit tisztázni kell, míg az angolszász eljárásban keresett igazság a formális, azaz az alaki igazság. Másként fogalmazva, a kontinentális rendszerben azt kell kideríteni, hogy egy múltbeli idősíkbán mi történt, tehát az igazságot, míg az angolszász eljárásban azt kell eldönteni, hogy kinek van igaza, a terhelt bűnösségét állító vádlónak vagy az ezt el nem fogadó védelemnek. Természetesen az utóbbi rendszerben is az alaki igazság az esetek nagy részében megegyezik az anyagi igazsággal, de nem ez az alapkövetelmény, hanem a jogvita eldöntése, vagyis a jogszolgáltatás.

Megjegyzem, a két rendszer hívei közötti ellenszenv kölcsönös, így például Gusztav Radbruch szerint az ügyféli per megmaradt párbajnak csak nem csatabárdokkal, hanem szavakkal vívják, míg Walter Sachs szerint az angolszász rendszerben az igazság megállapításának követelménye nem létezik. Ezzel szemben az amerikai jogtudósok egy része, a kontinentális eljárásjogot olyan inkvizitórius formának tekinti, amely semmivel sem lett jobb a középkor óta.

Mindennek pedig determináló szerepe van az adott eljárási rendszer tekintetében, illetve az egyes jogintézmények egymáshoz való viszonya szempontjából. Erre figyelemmel mind a két modell létrehozta a saját karakterének megfelelő téziseket.

Mirjan Damaska arra mutatott rá, hogy az angolszász modell célja, olyan döntés meghozatala, ami az egyes ügyek körülményeihez leginkább képes alkalmazkodni. A döntéshozatal bizonyossága fontos, de nem központi jellegű kérdés. Ezzel szemben a kontinentális rendszerben a döntéshozatalban való bizonyosságra törekvés mindent megelőz, amit semmiképpen nem lehet feláldozni az egyéni körülményekhez való alkalmazkodás oltárán.

Így alaptétel az angolszász rendszerben, hogy a jog a felekre bízva álláspontjuk igazolását vagyis, hogy azt bizonyítsák, amit jónak látnak, de hogy mindez miképp történjék, azt rendkívül szigorú bizonyítási szabályok határozzák meg, amelyek betartatása a bíróság feladata. Az is magától értetődő, hogy mind a vád, mind a védelem kizárólag a saját álláspontját igazoló tényeket tárja a bíróság elé feltéve, hogy azt bizonyítani is tudja. Ezzel szemben a kontinentális rendszerben az igazság megállapításáért felelős bíró a nyomozás anyagának ismeretében irányíthatja a tárgyalást és így a bizonyítás terén is aktív szerepet játszik. Abban az esetben ugyanis, ha a bíróság ilyen jogosultsággal nem rendelkezne az igazság megállapításának a követelménye teljesíthetetlen lenne.

Ezeket a sajátosságokat kellett tehát figyelembe vennie, illetve értékelnie a jogalkotónak, amikor is a döntését meghozta és követve a hagyományokat, materiális igazság fogalmat értékesített. Mindezre tekintettel először a bizonyításra vonatkozó rendelkezésekről szeretnék szólni.

A bizonyítással kapcsolatos alapnormák

A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) a bizonyítás általános szabályainak a megfogalmazásakor kimondja, hogy a büntetőeljárásban a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság döntését valósághű tényállásra kell, hogy alapozza.¹ Mindebből egyértelműen következik, hogy a materiális igazság megállapítására vonatkozó kötelezettség valamennyi ügyszakos jogkörrel rendelkező szervet terhel, másrészt, hogy az ügyszakos határozatban leírt történeti tényállásnak meg kell felelnie a valóságban lezajlott eseményeknek, folyamatoknak.

Ezen követelmény szempontjából azonban nem lehet figyelmen kívül hagyni az ártatlanság vélelméből fakadó bizonyítási alapvetést,² azaz, hogy a vád bizonyítására a vádló köteles, a kétséget kizáróan nem bizonyított tény a terhelt terhére nem értékelhető, illetve, hogy a terhelt nem kötelezhető az ártatlanságának bizonyítására.

1 Be. 163. § (2) bekezdés

2 Be. 7. § (1)-(5) bekezdés

A funkciómegosztás elvéből³ pedig az a tétel fakad, amely szerint a bíróság a tényállás tisztázása során bizonyítékot indítvány alapján szerez be, illetve hogy indítvány hiányában a bíróság bizonyíték beszerzésére és megvizsgálására nem köteles. Ebben a körben azonnal jelentkezik egy belső ellentmondás, hiszen ha a bíróságot is terheli a materiális igazság megállapítására vonatkozó törvényi kötelezettség, akkor ezen feladatot nem korlátozhatná a vád vagy a védelem cselekvőképтелensége. Azonban, ha végig elemezzük a bizonyításra vonatkozó törvényi rendelkezéseket, mégis arra a következtetésre kell jutnunk, hogy bár a bíróság indítvány hiányában is beszerezhet bizonyítékot, azonban ha azt mégsem teszi meg, a tényállást a rendelkezésre álló bizonyítási anyag alapján állapíthatja meg, ami nem feltétlenül fog megfelelni a valóságban történeteknek. Mindez a másodfokú eljárásra vonatkozó, a megalapozatlansággal kapcsolatos szabályozási rendből következik.⁴ Abban az esetben ugyanis, ha a megalapozatlanság nyilvánvalóan azon vádlói kötelezettség elmulasztására vezethető vissza, hogy a vád bizonyításához szükséges bizonyítási eszközöket, tényeket a vádló nem tárta fel, illetve nem bocsátotta a bíróság a rendelkezésére, vagy a beszerzésüket nem indítványozta⁵ – a megalapozatlanság következményei nem alkalmazhatók⁶. Valójában tehát csupán a vádlói mulasztás járhat azzal, hogy a másodfokú bíróság nem juttathatja érvényre a megalapozatlanság következményeit, míg a védő mulasztásakor feléled a materiális igazság megállapításával kapcsolatos elvárás és a bíróságnak a vádlott érdekét szolgáló bizonyítékokat akkor is be kell szereznie és meg kell vizsgálnia, ha ilyen terhelti, illetve védői indítvány előterjesztésére nem került sor.

Egyértelműen az időszerűség követelményét szolgálja azon szabály, amely szerint nem kell bizonyítani azokat a tényeket, amelyek valóságát a vádló, a terhelt és a védő együttesen elfogadja. A senki által nem vitatott tények körében tehát bizonyításra nincs szükség.

Ugyancsak az időszerűség követelményének való megfelelést szolgálják a bizonyítási indítvány előterjesztésére vonatkozó szabályok. Az ügyészség a vádiratban fogalmazhat meg ilyen indítványokat, míg, ha a bíróság a vádlott bűnösséget beismertő nyilatkozatának elfogadását megtagadta, vagy a terhelt az előkészítő ülésen nem ismerte be a bűnösségét vagy beismerte ugyan, de nem mondott le a tárgyaláshoz való jogáról, a terhelt és a védő előadhatja a védekezés alapjául szolgáló tényeket és ezek bizonyítékait, valamint bizonyítás lefolytatására és egyéb eljárási cselekményekre vonatkozó indítványait, továbbá bizonyíték kirekesztésével kapcsolatos indítványait.⁷

Ezek a rendelkezések a perkoncentrációt igyekeznek elősegíteni, azaz hogy mind a vád, mind a védelem fedje fel a kártyáit és a bizonyítás keretei már a tárgyalás előkészítése során behatárolhatóvá váljanak.

Az ügyészség, a vádlott, illetve a védő a tárgyalás előkészítése után ezért már csak akkor terjeszthet elő bizonyítási indítványt, ha

3 Be. 5. §

4 Be. 592-593. §

5 Be. 164. § (1) bekezdés

6 Be. 593. § (4) bekezdés

7 Be. 506. § (2)-(4) bekezdés

– az indítvány alapjául szolgáló tény vagy bizonyítási eszköz az előkészítő ülést követően keletkezett, vagy arról az indítványozó önhibáján kívül az előkészítő ülést követően szerzett tudomást, vagy

– az indítvány valamely bizonyítási eszköz bizonyító erejének cáfolatára szolgál, feltéve, hogy ennek módja, eszköze csak a lefolytatott bizonyításból vált számára felismerhetővé.⁸

Az első esetet érintően további korlátozás, hogy az indítványt az annak alapjául szolgáló tényről vagy a bizonyítási eszközről való tudomásszerzéstől számított tizenöt napon belül lehet csak előterjeszteni, és ezzel egyidejűleg valószínűsíteni kell a tudomásszerzés időpontját és az önhiba hiányát. A második esetben ugyancsak tizenöt napos határidőt állapít meg a törvény, és ezalatt valószínűsíteni kell az előterjesztett bizonyítás utólagos felismerhetőségét és a lefolytatott bizonyítás cáfolatára való alkalmasságát.⁹ A törvény kötelezővé teszi a bíróság számára annak megvizsgálását, hogy az indítványozott bizonyítás szükséges-e a tényállás tisztázásához. Ha ilyen követelmény nem áll fenn, az indítványozott bizonyítást érdemi indokolás nélkül utasíthatja el. Ha az indítványozott bizonyítás lefolytatása nélkül a tényállás nem tisztázható, a törvény rendelkezéseivel ellentétesen előterjesztett indítványnak is helyt kell adnia, mely rendelkezés megint csak a materiális igazság megállapítására vonatkozó törvényi kötelezettségből fakad. Ugyanakkor a bíróság – amennyiben az indítvány előterjesztése az eljárás elhúzására alkalmas – a jogsértőt rendbírsággal sújthatja, az ügyészség jogsértése esetén pedig az ügyészség vezetője tájékoztatható a törvénysértésről.¹⁰

A nyomozás

Míg a korábbi büntetőeljárás törvény elkülönítette egymástól a nyomozás és a vádemelés szakaszát, a Be.-ben a vádemelés a nyomozás részét képezi, annak utolsó fázisa. A nyomozás tekintetében rendkívül jelentős újítása a Be.-nek, hogy azt két szakaszra osztja, felderítésre, illetve vizsgálatra. A felderítés rendeltetése annak megállapítása, hogy történt-e bűncselekmény, és ha igen, ki az elkövetője és amennyiben mind a két kérdés tisztázást nyert, az elkövetőt gyanúsítottként kell kihallgatni. A gyanúsított kihallgatás a felderítés utolsó fázisa, ezután kerül az ügy vizsgálati szakba. A gyanúsított kihallgatás a büntetőeljárás *„nagy horderejű eljárási cselekménye. Erre akkor kerülhet sor, ha a nyomozás rendelkezésre álló adatai alapján meghatározott személy bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható. Bűncselekmény megalapozott gyanúja akkor állapítható meg, ha a rendelkezésre álló adatok valósága esetén, illetve a közölt vagy az észlelt tényekből következően a bűncselekmény megtörténte valószínűsíthető”*¹¹ A két szakasz között a legjelentősebb különbség, hogy a felderítés során az ügy ura a rendőrség, míg a vizsgálati szakban a nyomozás már az ügyészség rendelkezései szerint folyik. Mindezt leginkább az ügyészség jogaira vonatkozó törvényi szabályok szemléltetik.¹² A

8 Be. 520. § (1) bekezdés

9 Be. 520. § (2)-(3) bekezdés

10 Be. 520. § (4)-(6) bekezdés

11 Belegi J. (2018) p. 779.

12 Be. 26. § (1)-(6) bekezdés

felderítés során az ügyészség feladata a törvényesség garantálása, amelynek érdekében az ügyészség hatályon kívül helyezheti a nyomozó hatóság törvénysértő határozatát, megállapíthatja, hogy a nyomozó hatóság az eljárási cselekményt törvénysértően végezte el, vagy törvénysértő intézkedést tett. Köteles felhívni a nyomozó hatóságot a megállapított törvénysértés orvoslására, illetve elbírálja a panaszokat. A nyomozás felderítési szakaszában tehát „*az ügyészségnek kell garantálnia felügyeleti jogkörében azt, hogy a nyomozó hatóságok az Alaptörvényben, a büntetőeljárás törvényben, valamint az egyéb törvényekben meghatározott rendelkezéseket betartsák. Az ügyészség jogosult és köteles is figyelemmel kíséreni törvényességi szempontból a nyomozó hatóságok eljárását, illetve amennyiben törvénysértésre kerülne sor, annak megszüntetése érdekében az ügyészségnek kell megtennie a szükséges intézkedéseket.*”¹³ Ezzel szemben a vizsgálat során az említett intézkedéseken kívül, az ügyészség a nyomozó hatóságot eljárási cselekmény elvégzésére utasíthatja, vagy azt megtilthatja, a nyomozó hatóságot határozat meghozatalára kötelezheti, akár úgy is, hogy azt előzetes jóváhagyáshoz kötheti, vagy a nyomozó hatóságot beszámolásra utasíthatja. „*Az ügyészséget megillető jogosultságok alapján egyértelműen megállapítható, hogy a vizsgálat idején olyan eszközök állnak az ügyészség rendelkezésére, amelyekkel operatív módon képes beavatkozni a nyomozó hatóság által végzett nyomozásba.*”¹⁴

Mindebből kitűnően a felderítés szakaszában tehát az ügyészség csupán felügyel a törvényességre, míg a vizsgálat során operatív módon irányíthatja a nyomozást.

Megjegyzem, a törvény hatályba lépését követő időszakban problémákat okozott a nyomozó hatóságok számára az olyan ügyek nyomozása, amelyek nehéz jogi megítélésűek, és amelyek megalapozott felderítéséhez bonyolult dogmatikai összefüggések ismerete szükséges. Az ilyen jellegű ügyekben a nyomozás korábban fokozott ügyési felügyelet mellett folyt, az új büntetőeljárás törvény azonban a gyanúsított kihallgatásának az időpontjáig tudatosan kívánt a nyomozó hatóságnak teljeskörű önállóságot biztosítani, amely önállóság egyben felelősséggel is jár. Az ügyészség tehát nem végezhet a felderítés szakaszában érdemi irányítást, erre az ügyészségnek csupán a vizsgálati szakaszban nyílik lehetősége.

A terhelti beismerés

Az angolszász jogrendszerben a terhelt beismerése „a bizonyítékok királynője”, azaz – némileg leegyszerűsítve – a terhelt beismerése abszolút jellegű ügydöntő tényező. Ezzel szemben a korábbi büntetőeljárás törvény kifejezetten úgy rendelkezett, hogy a terhelt beismerése esetén is be kell szerezni a további bizonyítékokat.

A Be. is tartalmaz ilyen jellegű rendelkezést, nevezetesen a terhelt beismerése esetén is be kell szerezni az egyéb bizonyítékokat, kivéve, ha a törvény eltérően rendelkezik.¹⁵ Tehát a Be. sem abszolútizálja a terhelti beismerést, ugyanakkor lényegesen nagyobb szerepet tulajdonít annak. Ebből a körből két jogintézményt szeretnék kiemelni, az egyezséget, illetve a tárgyalás előkészítését.

13 Belegi J. (2018) p. 83.

14 Belovics E., Erdei Á. (2018) p. 74.

15 Be. 183. § (4) bekezdés

Az egyezség

Egyezségkötés esetén lehetőség nyílik a Be.-ben szabályozott külön eljárás lefolytatására. A vonatkozó rendelkezéseket a Be. XCIX. fejezete tartalmazza. A jogalkotó ezen jogintézmény által kívánta lehetővé tenni, hogy a vád és a védelem szabályozott keretek között léphessen egymással kapcsolatba, hogy a vádemelés előtt sor kerülhessen egyezség kötésére a bűnösség beismeréséről és annak következményeiről. Az ügyészség az egyeztetés eredményeként létrejött egyezséget a gyanúsított kihallgatás jegyzőkönyvébe foglalja, mely jegyzőkönyvet az ügyésznek, a terheltnek és a védőnek is alá kell írnia.¹⁶ Az egyezségnek tartalmaznia kell az egyezség tárgyát képező bűncselekmény leírását, és a Büntető Törvénykönyv szerinti minősítését, a terhelt nyilatkozatát arról, hogy a bűnösségét beismeri, és ennek érdekében vallomást tesz, továbbá a büntetést vagy önállóan alkalmazható intézkedést.¹⁷ A materiális igazság megállapítására vonatkozó törvényi kötelezettséggel összhangban rendelkezik úgy a Be., hogy a történeti tényállás megállapítása és a cselekmény jogi minősítésének a meghatározása az ügyészség feladata, azaz ebben a körben kizárólag a szakmai szempontok érvényesülhetnek. Az egyezségben kell rögzíteni azt is, hogy az ügyészség, a terhelt és a védő milyen nemű, mértékű vagy tartamú büntetést vesz tudomásul.¹⁸ A Btk.-nak a büntetés kiszabására vonatkozó szabályai szerint pedig az egyezség jóváhagyása esetén a büntetés kiszabásakor a büntetés enyhítésére vonatkozó rendelkezéseket kell figyelembe venni.¹⁹ Az ügyészség a jegyzőkönyvbe foglalt egyezséggel azonos tényállás és minősítés miatt emel vádat, és indítványt tesz arra, hogy a bíróság az egyezséget hagyja jóvá, milyen büntetést szabjon ki, illetve az egyezség tartalmával egyező milyen egyéb rendelkezést tegyen. Az egyezséget tehát a bíróságnak kell jóváhagynia,²⁰ amelyre akkor kerülhet sor, ha az egyezség megfelel a törvényi előírásoknak, a vádlott az egyezség természetét és jóváhagyásának következményeit megértette, a vádlott beszámítási képessége és beismerésének önkéntessége iránt észszerű kétely nem mutatkozik, illetve a vádlott beismerő nyilatkozata egyértelmű, és azt az ügyiratok alátámasztják. Amennyiben a feltételek adottak, a bíróság az egyezséget a külön eljárás keretei között az előkészítő ülésen jóváhagyja és meghozza a vádlott bűnösségét megállapító ítéletet. Rendkívül lényeges előírása a törvénynek, hogy a bíróság a vád szerinti tényállástól, minősítéstől, büntetési nemtől, tartamtól, egyéb indítványtól nem térhet el.²¹

Terhelti beismerés az előkészítő ülésen

Az egyezséggel kapcsolatos beismeréstől élesen el kell határolni az előkészítő ülésen tett beismerést.²² Abban az esetben ugyanis, ha a vádlott az elsőfokú bíróság tárgyalásának az előkészítése során, az előkészítő ülésen a bűnösségét beismeri, és a beismeréssel

¹⁶ Be. 409. § (1)-(3) bekezdés

¹⁷ Be. 410. § (2) bekezdés

¹⁸ Be. 410. § (4) bekezdés

¹⁹ Btk. 83. §

²⁰ Be. 733. §

²¹ Be. 736. § (3) bekezdés

²² Be. 504. §

értett körben a tárgyaláshoz való jogáról lemond, a bíróságnak lehetősége nyílik arra, hogy elfogadja a bűnösséget beismerő vádlotti nyilatkozatot. Az elfogadásnak ekkor is feltétele, hogy a vádlott tisztában legyen nyilatkozatának lehetséges következményeivel, beszámítási képessége és beismerésének önkéntessége tekintetében ne mutakozzon észszerű kétely, valamint hogy a vádlott bűnösséget beismerő nyilatkozata egyértelmű legyen, és azt az eljárás ügyiratai alátámasszák.²³ Tehát amennyiben a vádlotti nyilatkozat elfogadására sor kerül, az előkészítő ülésen ugyancsak meghozható a bűnösséget megállapító ítélet. Ebben a körben az ügyészség a beismerést oly módon ösztönözheti, hogy már a vádirat tartalmazza a büntetés nemét és konkrét tartamát, amelynél súlyosabb büntetést a bíróság sem szabhat ki. Vita tárgyát képezheti, hogy az előkészítő ülés során tett beismerés és annak elfogadása esetén az ügyészség vádirat szerinti minősítése köti-e a bíróságot. A Be. rendelkezése szerint, ha a bíróság a vádlott bűnösséget beismerő nyilatkozatát végzésével elfogadta, akkor a vádirati tényállás megalapozottságát és a bűnösség kérdését nem vizsgálja, és az ügyészség által indítványozottnál nem szabhat ki hátrányosabb büntetést, illetve nem alkalmazhat hátrányosabb intézkedést. Mindebből kitűnően a bíróságot a vádirati tényállás, a bűnösség megállapítására vonatkozó kötelezettség, valamint a hátrányosabb jogkövetkezmény alkalmazásának tilalma egyértelműen köti. Álláspontom szerint azonban a bíróság a bűnösséget megállapító ítéletében a vádirati minősítéstől sem térhet el. A vádlotti beismerés ugyanis nyilvánvalóan egyrészt a vádirati tényállásban leírt történésre, másrészt annak az ügyészség által meghatározott jogi minősítésére vonatkozik. Ezért az elsőfokú bíróság az ügyészség által család vétségeként értékelt cselekményt nem minősítheti lopás vétségének. Ezt az értelmezést erősíti azon rendelkezés,²⁴ amely szerint, ha a bíróság a tárgyaláson lefolytatott korlátozott bizonyítás eredményéhez képest úgy látja, hogy a tényállás, illetve a Btk. szerinti minősítés változása folytán a bűnösséget beismerő nyilatkozat elfogadásának nem lett volna helye, az erről hozott végzés hatályon kívül helyezi. A vádirattól eltérő minősítést tartalmazó döntés meghozatala előtt ugyanis, a bíróságnak a vádtól eltérő minősítés lehetőségét is meg kellene állapítania, ami azonban az ügyészséget nem köti, azaz fenntarthatja a vád szerinti minősítést. Mindez pedig azt eredményezhetné, hogy a vádiratban szereplő büntetés vagy intézkedés mértéke, illetve tartama esetleg nem egyeztethető össze a bíróság álláspontja szerint megvalósult bűncselekményre vonatkozó szankcióval. A kifejtetteket egyébként az a szabály²⁵ is alátámasztja, amely szerint, ha az elsőfokú bíróság ítélete a vádlott beismerő nyilatkozatának elfogadásán alapult, a másodfokú bíróság a fellebbezéssel megtámadott ítéletnek a bűnösség megállapítására, a váddal egyező tényállásra, valamint a vádirati minősítéssel egyező minősítésre vonatkozó rendelkezéseit kizárólag akkor változtathatja meg, ha a terhelt felmentésének vagy az eljárás megszüntetésének van helye. Megjegyzem, megítélésem szerint az olyan szituációban, amikor az elsőfokú bíróság álláspontja a vádirati minősítéstől teljességgel eltér, mert például lopás vétsége helyett rablás büntettét látja megvalósulni, a vádlott bűnösséget beismerő nyilatkozatát annak ellenére nem fogadhatja el, hogy a törvényben szereplő egyéb feltételek fennállnak.

23 Be. 504. § (2) bekezdés

24 Be. 521. § (3) bekezdés

25 Be. 606. § (3) bekezdés

A két – röviden bemutatott – jogintézmény között a legjelentősebb különbség, hogy az egyezségkötés során a büntetés, intézkedés egyeztetés tárgya lehet, míg az előkészítő ülésen történt beismeréskor az ügyésznek a cselekmény tárgyi súlyára, az elkövető társadalomra veszélyességére, a bűnösség fokára és az egyéb súlyosító, enyhítő körülményekre figyelemmel kell megtennie a joghátránnyal kapcsolatos indítványát, és ha azt a terhelt elfogadja, az a vádlotti beismerésben nyilvánulhat meg. Másként fogalmazva, ha az ügyesség büntetés kiszabására vonatkozó indítványa találkozik a terhelt „igazságérzetével”, az ügy ugyanúgy rapid módon az előkészítő ülésen befejezhetővé válik.

Befejezés

A Be.-nek számos egyéb új rendelkezése van, amelyek alkalmazása révén megítélés szerint a jogalkotó által meghatározott kodifikációs célok megvalósíthatók. Az már most elmondható, hogy az ügyészségek tapasztalatai szerint az új törvény jelentősebb működési zavart nem okozott, az új jogintézmények alkalmazására jelentős mértékben került sor az elmúlt öt hónapban, és ez a tendencia szükségszerűen csökkentette a bíróságok munkaterhét. Az új rendelkezések továbbá a védők számára is „új gondolkodásmód és körütekintő ügyfélkezelés alkalmazását teszik szükségessé. Nem tartható a továbbiakban az a kedvelt stratégia a nyomozás során, amely a vallomás megtagadására épül, nem igényelve az ügy teljes megismerését, az ügyfél időigényes felkészítését.”²⁶

Felhasznált irodalom

- Belegi József (2018): Büntetőeljárás jog, HVG ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest
- Belovics Ervin-Erdei Árpád (2018): A büntetőeljárás törvény magyarázata, HVG ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest
- Békés Ádám (2018): Az egyezség (valóban) új lehetőségei a magyar büntetőeljárásban. In: Molnár Gábor Miklós-Koltay András (szerk.): BONUS IUDEX, Ünnepi kötet Varga Zoltán 70. születésnapja alkalmából. Pázmány Press, Budapest, p. 27-39.

²⁶ Békés Á. (2018) p. 35.

Fotó: Bv. fotó

